

Gyarapodási jegyzék számítógépes előállítása

A szakkönyvtárak fontos feladata, hogy gyarapodásukról tudósítsák lehetséges használóikat. A kutatási jelentéseknél, különösen a mikroformájúaknál ez gondot okoz.

A szerző vezetése alá tartozó könyvtár, a *MBT–Israel Aircraft Industries Library* állománya 12 ezer kötet könyv, 10 ezer kutatási jelentés, terjedelmes mikrofilm gyűjtemény ipari szabványokból és gyártmánykatalógusokból, kb. 700 kurrens folyóirat. A személyzet 4 fő, ebből 3 szakképzett. A könyvtárnak jár az NTIS/SRIM (*National Technical Information Service's Scientific Reports in Microfiche*) 25 osztályának anyaga. Ez az ügyfelek igényeinek kb. a felét elégíti ki. Egy-egy NTIS küldemény több száz kutatási jelentésből áll. Ha egyszerűen elraktározna őket, csak a jelentések száma szerint lehetne keresni a belőlük összeálló gyűjteményben, tárgy szerint nem. Forgalomba pedig csak akkor kerülne egy-egy jelentés, ha az ügyfél máshonnan, a jeladó szolgáltatások nagy anyagát átnézve szerzett volna tudomást létezéséről. A friss szerzeményekről való tudósítás egyik módja, amely a tárgy szerinti áttekintést is megoldja, a *gyarapodási jegyzék kiadása*. Számítógéppel való készítésére a jelentések nagy száma és a munkaerő-probléma miatt gondoltak. Az anyag rendezésére az NTIS tárgyköreit használják. Az NTIS-nek 39 tárgyi kategóriája van, ezeken belül átlagban 10–10 alcsoport található, amiket osztályoknak neveznek.

Az NTIS küldemények mindegyikében jegyzék található, amely tartalmazza a benne levő jelentések számát és minden jelentés tárgyi kódját. *A kód 3 elemből áll: kettő a kategóriát, a harmadik az osztályt jelenti. A*

kódokat és feloldásukat lemezen tárolják, amit a jegyzék előállításának négy programja közül háromban használnak. Az első programban az adatokat viszik be; egyenként, tetszőleges sorrendben. Minden tétel három elemből áll: *első a jelentés száma és címe, második a dátuma és – ha kell – a cím kiegészítése, harmadik pedig a tárgyi kód*. A második program tárgyi kód szerint rendez. A harmadik program listává rendezi az anyagot, ez lesz a gyarapodási jegyzék. Ez a program címsorokat ír, alájuk csoportosítja a vonatkozó anyagot, megszámozza az adategységeket, megszámozza az oldalakat. A negyedik programban a címlap és a tartalomjegyzék készül. Ebben a második programban rendezett adathalmaz és a kódlemez vesz részt, új inputja a jegyzék száma és dátuma. Végül a gép kellő számú példányt nyomtat ki, jelenleg kb. 160-at, de a jegyzék iránti igény növekszik. A jelentéseket a jegyzékben feltüntetett számuk alapján lehet megrendelni.

Egy-egy gyarapodási jegyzék előállításának hagyományos vagy automatizált módját több szempontból lehet értékelni. Általában elmondható, hogy *a számítógépes módszer javítja a könyvtár szolgáltatásait*, kidolgozása közben a könyvtárosok értékes tapasztalatokat szerezhetnek. A szóban forgó könyvtárnak a jegyzék egy-egy példányának számítógépes előállítása 12 dollárral kerül többbe, mint ha hagyományos módszerrel produkálná a terméket. Viszont 8 órai munkát takarít meg vele.

JNBAL, M.: Automatic publishing of library bulletins = Special Libraries, 71. köt. 4. sz. 1980. p. 222-228./

(Takács László)

PROGNOSZTIKA

Információ 2001-ben

A nyugati országokban szakirodalmi vita zajlik arról, hogy 2001-ben milyen információs rendszerek léteznek majd. Az egyes cikkekben azt bizonygatják, hogy a társadalom máris „információ-tudatos” lett, azaz mindenki tudja: az információk arra valók, hogy felhasználják őket. Azzal azonban még nincs mindenki tisztában, miként lehet az információkat beszerezni, bár ennek – elvileg – már aligha van műszaki akadálya. Több

szakértő szerint még 20 évnek sem kell eltelnie ahhoz, hogy minden állampolgár gyorsan hozzájusson a számára szükséges információkhoz. Az USA-ban 1959-ben 14 ezer, 1969-ben 145 ezer, 1979-ben (500 ezer számítógéphez kapcsolaton) 2 millió terminál működött. 1990-ben 10 millió terminálra számítanak. Mindehhez hozzá kell adni az amerikai polgárok 130 millió tv-készülékét mint potenciális „házi” terminált.

Ma már nincs annak sem akadályja, hogy viszonylag olcsó miniszámítógépeket dobjanak a piacra, s ezeket telefon vagy más hírközlő csatorna felhasználásával hozzákapszolják a világ bármely adatbankjához. Így az amerikai polgár, anélkül, hogy kilépne otthonából vagy sajtótermék után nyúlna, az emberi tudás és tevékenység minden területén a kielégítő informáltság állapotába juthat.

A társadalom a fent elmondottak folyamánként nemcsak az „információs” jelzőt veheti fel, hanem a „papír nélküli”-t is. A tudományos eredményeket sem kell majd többé papírra vetni, mindjárt számítógépbe lehet őket „mondani”. Ez – persze – már kísértetiesen hasonlít BRADBURY *Fahrenheit 451*-ének könyvüldöző amerikai társadalmára.

Nem nehéz kitalálni, hogy a „papír nélküli információs társadalom” propagálása kinek áll érdekében. Ezt a kampányt az az E. GARFIELD alapította információs ipari szövetség irányítja, amelynek tagjai között olyan cégeket találunk, mint az IBM, a Control Data, a Bell and Howell stb. Szóval azokat a cégeket, amelyek a leginkább érdekelték a számítógépek és más számítástechnikai berendezések eladásában. Ha ez így megy tovább, akkor előbb-utóbb valóban egy sor tudományos kiadványt – pl. referálólapot, indexet – meg lehet szüntetni.

Egyszerűnek látszik a használati díjak kérdésének megoldása is. Az USA-ban – mint ismeretes – máris megszületett az „elektronikus pénz”, mégpedig hitelkártyák formájában. E kártyák felhasználásával az éttermekben, a boltokban, a kórházakban, az idegenforgalmi hivatalokban és a szállodákban bármikor „társalgásba lehet lépni” a számítógépes adatbankokkal. Most mindössze arról van szó, hogy e kártyák érvényességét az otthonokra is kiterjesszék. Egy órai „társalgás” 80 dollárba kerül majd. Mindebből azonban az is következik: akinek nincs bankbetétje és hitelkártyája, semmiféle információ birtokába nem juthat.

A szóban forgó információs rendszer igen csábító előnyöket kínál a kormányzat ellenőrző szerveinek: minden esetben megtudható, hogy ki milyen információt kapott vagy igyekezett kapni. Ezen felül, a nyomtatásos információterjesztéshez képest a cenzúrát is könnyen meg lehet valósítani: amit egy-egy előfizetőnek nem kívánatos tudnia, azt egyszerűen ki lehet zárni a számára rendelkezésre bocsátott adathalmazból. Persze: a magán-cégek is élni fognak ezzel a lehetőséggel, nemcsak az állam.

Az USA-ban jelenleg működő mintegy 300 kormányzati és magán-adatbázist egyelőre más-más keresőnyelvek használatával lehet csak igénybe venni, ami meglehetősen nehezíti és drágítja a keresést, nem is beszélve arról, hogy a keresés nyomán szükségessé vált primer irodalmi másolatok ugyancsak tovább növelik a költségeket. Azonban e tekintetben is megindult már a központosu-

lás: a Lockheed cég információs központja nekilátott az adatbázisok koordinálásának, és ma már kb. 100 adatbázist e központ közvetítésével lehet csak gyakorlatilag igénybe venni. Ez sincs ingyen.

Bizonyos vita folyik arról, hogy az információs központok a szignaletikus és a referatív információk nyújtásán kívül vállalkozhatnak-e még többre is, azaz az információk megfelelő szelektálására és a kívánt formára („előragott formára”) való hozására. Egyesek azt állítják, hogy nem, mivel – akár a primer dokumentumok, akár azok másolatainak használata révén – a használatnak kell eldöntenie, hogy mire van szüksége. Mondani sem kell: e nézetek mögött azok a cégek állnak, amelyek hagyományos formákban közreadott információkkal kereskednek.

Ez az információs kavalkád végső soron elvezet az információ körforgásához, amely a víz természetben való körforgásához hasonlít. E körforgásban – „éltető vízként” – az információnak csak egyes cseppjei jutnak el a szakemberekhez igazán megbízható és szükséges információk gyanánt.

/LEBEDEV, G. A.: Informacija v 2001 godu. = Naucno-Tehnicsezka Informacija, 1. szer. 11. sz. 1980. p. 12–13./

(Futala Tibor)

A kétezredik év információs iparáról*

Ahhoz, hogy a jövő felé kitekintsünk, segítségünkre lehet, ha visszanézünk a múltba is. Húsz évvel ezelőtt „információs ipar”-ról még nem beszélhettünk. 1960-ban ott tartottunk, hogy az újszerű számítógépeknek lehet valami elenyésző szerepük a tudományos és műszaki információ terjesztésében. Éppen csak kezdtünk felemelkedni a hagyományos terjesztés és az ódivatú irodalomközvetítő rendszerek elemi szintjéről. Az olyan szavak, mint online, adatbázis, az olyan fogalmak, mint profilszerkesztés és invertált fájl, s az olyan akronimák, mint EUSIDIC, UNISIST és EURO-NET még a jövő zenéi voltak. Mit is mondhattunk el 1960-ban? A KWIC-index volt a legújabb lelemény az információs technológiában. Megrökönyödve álltunk a második generációs számítógépek, többszáz ezer byte-os memóriájuk és lemezeik előtt, amelyek 2, néha 4 millió információs karaktert is képesek rögzíteni. Az első EUSIDIC konferencián még olyan napirendi pontokat

* Elhangzott az EUSIDIC blei konferenciáján 1980. szeptember 23-án.